

ЛЕКЦІЯ
**«Соціологічні концепції справедливості:
партикулярні (не-універсальні) теорії»**

План лекції:

1. Теорія справедливості М. Волцера.
2. Гради справедливості Л. Болтанські та Л. Тевено.

Теорія справедливості М. Уолцера

Аксіоматичне положення: навколишній світ досягається людиною, яка знаходиться в деяких соціокультурних умовах, що задаються її спільнотою.

Теорія дистрибутивної справедливості.

Критика ідеї «завіси незнання» Дж. Ролза: надмірна абстрактність, відсутність складності та багатства повноцінної готівкової культури: «Чому нововинайдені принципи повинні керувати життям людей, які вже мають спільну моральну культуру і говорять природною мовою?» (Walzer Michael - Interpretation and social criticism, 1993, Pp. 11, 14). «Проблема відступництва»: ніщо не заважає агентам відмовитись від свого вибору загальних критеріїв справедливості після того, як «завісу невідання» буде знято.

Основне положення: блага повинні розподілятися відповідно до їх значення у локальному співтоваристві. Підстава мінімального морального кодексу, поділюваного представниками будь-якої спільноти (акцент на універсалізмі): психічна потреба у безпеці. Ідея самовизначення у захищеному просторі. Поняття розширеного (максимального, «щільного», «насиченого») морального кодексу, що лежить в основі будь-якої культури. Необхідність артикуляції розширеного морального кодексу. Заснування дистрибутивної (розподільної справедливості у розширеному моральному кодексі спільноти). Найбільш аморальна дія – те, що руйнує спосіб життя спільноти з її цінностями.

Критика універсалістської концепції моралі: неможливість заняття позиції стороннього спостерігача. Приреченість на нескінченне дослідження через мінливість культурних стандартів поведінки. Сенс як кінцевий об'єкт моральних та політичних інтерпретацій. Постійність відкриттів та винаходів як основа для необхідності перманентної інтерпретації. Консервативність інтерпретації через її апеляцію до вже існуючого. Герменевтика як основний метод вивчення основ партикулярної справедливості "Проблема закриття": відсутність точного критерію межі інтерпретації.

Досконала інтерпретація: зв'язок зі змістом, що найбільше поділяється спільнотою. Апеляція до експертної думки. Мораль як основу

соціальних дій та інститутів, які становлять основу способу життя. Необхідність соціальної спільності для самоствердження особистості.

Практичні висновки: необхідність визнання захищених просторів для всіх угруповань, що мають загальний спосіб життя протягом тривалого періоду; критика нерівного розподілу найбільш значущих для спільноти благ (приклад для США: комерціалізація медичної сфери, що звужує доступ до медичних послуг для значної частини спільноти).

Література:

Orend B. Walzer's General Theory of Justice // Social Theory and Practice, April 2001, Vol. 27. №2, pp. 207-229.

Walzer M. Interpretation and Social Criticism. Cambridge, Massachusetts, London: Harvard University Press, 1993. – 110 p.

Walzer M. Spheres of Justice. A Defence of Pluralism and Equality. 1984. – 346 p.

Гради справедливості Л. Болтанські і Л. Тевено

Аксіоматичне положення: вищі загальні принципи повинні відповідати конкретним ситуаціям.

Основне питання: як відбувається виправдання (обґрунтування справедливості – justification) у повсякденних обговореннях.

Теоретико-методологічна основа – концепція П. Бурдьє: поле як соціальний простір; позиції у соціальному просторі виходячи з розподілу капіталів; типи капіталів: - економічний, соціальний, культурний; поле як простір боротьби агентів за зайняття найбільш капіталомісткої позиції; суб'єктивні судження як основу об'єктивної класифікації соціальних груп (розподіл за рівнем престижності способу життя, який веде індивід).

Правило згоди (accord) як універсальний принцип, що перевищує приватні якості людей (колективна ідентичність і ринкове благо). Закон як наслідок закріплення згоди.

Град (cite) як модель легітимного порядку, яка обґрунтовує вищий загальний принцип, виходячи з якого утверджується справедливість. Множинність (плюральність) форм згоди. Форма згоди – «граматика» людських відносин, що впорядковує взаємодії між індивідами у конкретних ситуаціях. П. Рікер: у ситуації протистояння найбільш прийнятним стає аргумент, який відповідає найвищому ступеню узагальнення – «граничний аргумент». Наявність загального принципу як основу оцінювання.

Аксіоми моделі граду:

1) **Принцип спільності людської природи:** тотожність людей як членів граду (підстава здатність діяти узгоджено; принцип спільності людської природи, виключення поділу на свободних/рабов, не/полноценних)

2) **принцип відмінності:** для членів граду існує не менше двох можливих положень, що обумовлює пошук обґрунтування для своєї позиції

3) **загальна перевага**: рівна здатність діяти згідно з певним розумінням загального блага;

4) **порядок величі**: наявність класифікації станів за шкалою цінностей, значних благ;

5) **формула інвестування**: неможливість широкої згоди як основа існування безлічі градусів: замість жертвування чимось для вищого блага, задіюється стратегія його оскарження (з погляду іншого, «значнішого» блага);

6) **загальне благо**: у міру наближення до вищих станів блага, благополуччя всього граду зростає;

Антиномія розподільної (equite) та зрівняльної (justice) справедливості.

Ринковий градус (Адам Сміт). Основа згоди – бажання мати блага. Умова реалізації: звільнення від патріархальних залежностей, прагнення рівняння благ учасників обміну. Найсправедливішим є рівний обмін благами.

Град благодаті та натхнення/одержимості (Блаженний Августин). Основа згоди - готовність до добровільного та беззастережного прийняття божественної благодаті. Умова реалізації: визволення від повсякденного, приземленого.

Град величі, поняття (репутації; Т. Гоббс). Основа згоди – бажання отримати схвалення інших. Приклад: прагнення збагатитися / відзначитись на полі бою / екрані монітора заради отримання загальної уваги та схвалення.

Град промисловості (науково-технічного порядку, виробничої ефективності; А. де Сен-Сімон). Основа злагоди – прагнення до раціональності та ефективності.

Град громадянськості (загальної волі; Ж.-Ж. Руссо). Основа згоди – прагнення формальної рівності між громадянами.

Патріархальний/домашній градус (Ж. Боссюе). Основа згоди – особиста залежність та ієрархія. В основі влади знаходиться батьківська турбота. Споріднені відносини повинні бути первинними по відношенню до інших, насамперед - ринкових.

Релятивізація як спосіб ухилення від обґрунтування справедливості. Загальна згода як основа легітимності порядку.